

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Суконна Н.Г., Лаптева У.Д. здобувачі вищої освіти,
niniulya.sukonnaya@gmail.com, ulapteva096@gmail.com*

*Науковий керівник: Догадайло Я.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасне зовнішнє середовище підприємства відповідає концепції VUCA-світу, що заснована на чотирьох ключових характеристиках (VUCA-виклики): нестабільність - Volatility, невизначеність – Uncertainty, складність - Complexity та неоднозначність – Ambiguity [1]. В таких умовах більшість підприємств опинилися у передкризовому або кризовому стані. Відомо, що у VUCA-світі досягне успіху те підприємство, що здійснює усвідомлене (бачення), гнучке (гнучкість) та безперервне (розуміння) прозоре (ясність) керування полем результатів, адекватне теперішньому та майбутньому стану як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства. В таких умовах велика увага повинна приділятися моніторингу економічної результативності (ЕР) діяльності підприємства, для реалізації якого перш за все необхідно визначити його інформаційну базу.

Дослідники приєднуються до думки О. Тищенко [2], що для вимірювання ЕР найбільш досконалим є матричний метод аналізу ефективності діяльності. Внаслідок виникає задача побудови матриці ЕР функціонування підприємства типу:

$$X = \|X_{id}\|^\delta,$$

де X_{id} - елемент матриці; i – номер рядка; d – номер стовпця; δ – порядок матриці, який дорівнює числу кількісних показників, співвідношення яких між собою створює поле ЕР.

Матриці притаманні наступні властивості: δ діагональні елементи дорівнюють 1; $(\delta^2 - \delta)/2$ елементів розташованих по відношенню один до одного симетрично головній діагоналі є зворотними величинами, тому достатньо вивчити ретельно не всі, а лише $(\delta^2 - \delta)/2$ елементів матриці X ; складається з лінійно-залежних вектор-рядків та вектор-стовпців [3].

В свою чергу, елементи поля ЕР визначаються за формулою

$$X_{Id} = Y_d / Z_b,$$

де Y_d , Z_I – кількісні показники, що створюють відповідно стовбець та рядок матриці, на перетинанні яких стоїть певний елемент.

Необхідно зазначити, що реалізація даного методичного підходу і рішення перелічених вище завдань можливе лише при обґрунтованому інформаційному забезпеченні аналізу ЕР діяльності підприємств. Під полем економічної результативності розуміється замкнуте поле, елементами якого є відносні показники, що формуються шляхом співвідношення елементів рядку та стовпця матриці між собою, вони є інформаційною базою вимірювання ЕР. Це поле формується шляхом взаємодії первинних кількісних показників (абсолютних). Необхідно сформулювати таку систему абсолютних показників, яка б забезпечила детальне вимірювання ЕР та відповідала певним вимогам: універсальності, широти, лаконічності, доступності, інформативності та теоретичної обґрунтованості [3]. Матриця ЕР має бути упорядкованою, бо при будь-якій зміні результативності один з симетричних показників буде зростати, а інший – зменшуватися.

В роботі першу частину існуючої інформаційної бази вимірювання ЕР формують одинадцять показників в наступній послідовності: показник кеш-флоу (П); маржинальний прибуток (МП); чистий дохід (ЧД); власний капітал (ВК); змінні витрати (Взм); постійні витрати (Впост); вартість основних виробничих фондів (ОВФ); вартість оборотних коштів (ОК); позиковий капітал (ПК); витрати на оплату праці (ВОП); чисельність робітників (Ч) [63]. Особливість матричної моделі полягає в тому, що і результати діяльності і фактори впливу визначаються однаковою кількістю показників. Елементи матриці (якісні показники) відображають специфічний економічний зміст: кожен з них характеризує той чи інший бік діяльності підприємства. Елементи матриці ЕР розташовані симетрично до головної діагоналі. Тобто індекси, що розташовані в зворотній послідовності є зворотними величинами. Тому матриця ЕР має бути упорядкованою, бо при будь-якій зміні результативності один з симетричних показників буде зростати, а інший – зменшуватися. Упорядкованість матриці полягає в тому, що ті елементи, ріст яких вважається позитивним явищем з економічної точки зору, залишаються по одну сторону головної діагоналі, всі інші – по другу. Для упорядкування матриці ЕР доцільно здійснити ранжування обраних абсолютних показників ЕР за вагомістю з точки зору результативності реалізації оперативних цілей підприємства.

На підставі логіко-економічного узагальнення в роботі [4] була встановлена необхідна послідовність росту показників для забезпечення ЕР діяльності – вона представлена вище. Однак, для забезпечення обґрунтованого вибору необхідно здійснити більш ретельний аналіз шляхом використання методу аналізу ієрархій для формування динамічного нормативу ЕР. Метод аналізу ієрархій - методологічна основа для вирішення завдань вибору альтернатив за допомогою їх багатокритеріального ранжування [5]. Динамічний норматив ЕР – це нормативний порядок руху (зміни) показників з точки зору успішності виконання оперативних цілей [4]. За результатами дослідження, проведеного методом аналізу ієрархій динамічний норматив економічної результативності діяльності підприємства має наступний вигляд:

$$T_{\Pi} > T_{МП} > T_{ЧД} > T_{ВК} > T_{Взм} > T_{Впост} > T_{ОВФ} > T_{ОК} > T_{ПК} > T_{ВОП} > T_{ч},$$

де T_{Π} , $T_{МП}$, $T_{ЧД}$, $T_{ВК}$, $T_{Взм}$, $T_{Впост}$, $T_{ОВФ}$, $T_{ОК}$, $T_{ПК}$, $T_{ВОП}$, $T_{ч}$ – темпи росту відповідно показника кеш-флоу, маржинального прибутку, чистого доходу, власного капіталу, змінних витрат, постійних витрат, вартості основних виробничих фондів, вартості оборотних коштів, позикового капіталу, витрат на оплату праці та чисельності робітників.

Згідно розрахунків відношення узгодженості відповідає 0,1 (таблиця 1), тобто результати одержаних досліджень не мають протиріч і можуть бути прийняті для подальших розрахунків. Таким чином обґрунтований динамічний норматив економічної результативності діяльності підприємства дозволяє розташувати абсолютні показники ЕР в матриці згідно формулі.

Таблиця 1 - Оцінка вірогідності дослідження проведеного методом аналізу ієрархій

Показник узгодженості ПУ	Число критеріїв, n	Індекс узгодженості		Відношення узгодженості, ВУ		
		Розрахунковий, ІУ	Випадковий (табличний), ІУВ	Розрахункове, ВУ	Вимога	Відповідність вимогі
13,08	11	0,21	1,51	0,1	ВУ<=0,1	Відповідає

Це дозволить здійснювати аналіз та об'єктивну кількісну оцінку складної величини економічна результативність діяльності підприємства. Визначені показники заносяться в перший рядок матриці, як результати діяльності, і в перший стовпчик, як фактори, що впливають на них. На перетині рядків та стовбців розраховуються відповідні відносні показники. При цьому формується поле ЕР і матриця в цілому, що дозволяє здійснити вимірювання складної величини і уявляє

собою інформаційну базу вимірювання ЕР діяльності підприємства (рисунок 1), в якій можна виділити пряме та зворотне поле ЕР.

	П	МП	ЧД	ВК	Взм	Впост	ОВФ	ОК	ПК	ВОП
П	1	Співвідношення МП та П	Співвідношення ЧД та П	Співвідношення ВК та П	Витратоміскість П за Взм	Витратоміскість П за Впост	Фондоміскість П	ОК на 1 грн П	Співвідношення ПК та П	Зарплатоміскість
МП	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z1	1	Співвідношення ЧД та МП	Співвідношення ВК та МП	Витратоміскість МП за Взм	Витратоміскість МП за Впост	Фондоміскість МП	ОК на 1 грн МП	Співвідношення ПК та МП	Зарплатоміскість МП
ЧД	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z2	Коефіцієнт прибутку, Z3	1	Частка ВК та ЧД	Змінні витрати на 1 грн ЧД	Постійні витрати на 1 грн ЧД	Загальна питома фондоміскість	Коефіцієнт закріплення ОК	Частка ПК в ЧД	Зарплатоміскість ЧД
ВК	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z4	Співвідношення МП та ВК, Z5	Оборотність ВК, Z6	1	Співвідношення Взм та ВК	Співвідношення Впост та ВК	Співвідношення ОВФ та ВК	Співвідношення ОК та ВК	Співвідношення ПК та ВК	Співвідношення ВОП та ВК
Взм	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z7	Співвідношення МП та Взм, Z8	Витратовіддача за змінними витратами, Z9	Співвідношення ВК та Взм, Z10	1	Співвідношення Впост та Взм	Співвідношення ОВФ та Взм	Співвідношення ОК та Взм	Частка ПК в Взм	Співвідношення ВОП та Взм
Впост	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z11	Співвідношення МП та Впост, Z12	Витратовіддача за постійними витратами, Z13	Співвідношення ВК та Впост, Z14	Співвідношення Взм та Впост, Z15	1	Співвідношення ОВФ та Впост	Співвідношення ОК та Впост	Співвідношення ПК та Впост	Співвідношення ВОП та Впост
ОВФ	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z16	Співвідношення МП та ОВФ, Z17	Фондовіддача, Z18	Коефіцієнт інвестування, Z19	Співвідношення Взм та ОВФ, Z20	Співвідношення Впост та ОВФ, Z21	1	Співвідношення ОК та ОВФ	Співвідношення ПК та ОВФ	Співвідношення ВОП та ОВФ
ОК	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z22	Співвідношення МП та ОК, Z23	Оборотність ОК, Z24	Співвідношення ОК та ВК, Z25	Співвідношення Взм та ОК, Z26	Співвідношення Впост та ОК, Z27	Співвідношення ОВФ та ОК, Z28	1	Співвідношення ПК та ОК	Співвідношення ВОП та ОК
ПК	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z29	Співвідношення МП та ПК, Z30	Оборотність ПК, Z31	Коефіцієнт фінансування, Z32	Співвідношення Взм та ПК, Z33	Співвідношення Впост та ПК, Z34	Співвідношення ОВФ та ПК, Z35	Співвідношення ОК та ПК, Z36	1	Співвідношення ВОП та ПК
ВОП	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z37	Співвідношення МП та ВОП, Z38	Віддача коштів на оплату праці, Z39	Співвідношення ВК та ВОП, Z40	Співвідношення ВК та ВОП, Z41	Співвідношення Впост та ВОП, Z42	Співвідношення ОВФ та ВОП, Z43	Співвідношення ОК та ВОП, Z44	Співвідношення ПК та ВОП, Z45	1
Ч	Частка коштів, зароблених власними силами в МП, Z46	МП на одного працюючого, Z47	Продуктивність працюючого, Z48	ВК на 1-го працюючого, Z49	Витратоміскість за змінними витратами, Z50	Витратоміскість за постійними витратами, Z51	Фондоміскість, Z52	ОК на 1-го працюючого, Z53	ПК на 1-го працюючого, Z54	Середньорічна з/п 1-го працюючого, Z55

Рисунок 1 – Інформаційна база вимірювання ЕР діяльності підприємства

Піддіагональна частина, що включає в себе стимулюючі елементи, уявляє собою пряме поле ЕР. Наддіагональна – є зворотнім полем, що включає в себе елементи, ріст яких є негативним економічним явищем (дестимулятори). Тепер при аналізі ЕР можна розглядати лише пряме поле, хоча для більш досконалої оцінки можна проаналізувати і зворотне. Сформована таким чином матрична модель поля

ЕР дозволить не лише відобразити стан підприємства в цілому, а й виявити недоліки в використанні внутрішніх резервів, які необхідно усунути для підвищення результативності діяльності підприємства.

Література.

1. Best practice was yesterday. Best thinking is in demand today and tomorrow. *VUCA-WORLD* : веб-сайт. URL: <https://www.vuca-world.org/> (Last accessed: 11.10.2021).
2. Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Догадайло Я. В. Экономическая результативность деятельности предприятий: монография. Харьков : ИНЖЕК, 2005. 144 с.
3. Мересте У. Матричная концепция изучения экономической эффективности / *Изучение эффективности производства* / Таллин: ТПИ, 1981. С. 15 – 37.
4. Догадайло Я. В. Вимірювання економічної результативності діяльності підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2015. № 26. С. 76 – 89.
5. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / пер. с англ., Москва: «Радио и связь», 1993. 320 с.

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

*Левада А.В., здобувач вищої освіти,
alinalévada91@gmail.com*

*Науковий керівник: Криворучко О.М., д.е.н., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним із найскладнішим питанням сервісної логістики вважається поняття якості послуг. Для різних категорій споживачів поняття "якість" має різну значущість. Наприклад, для керівника підприємства - це запити клієнта і конкурентоспроможність; для творця продукції - це співвідношення продукту функціонального призначення, її довговічність, надійність, міцність; для працівників служби технічного контролю - чітке співвідношення показників товару кресленням і стандартам; для покупця – здатність задовольняти потреби споживача, практичність, прийнятна вартість тощо.

Транспортно-логістична послуга включає дві складові. Перша складова транспортно-логістичної послуги «процес» включає послідовність транспортно-логістичних операцій, які здійснюються з вантажем.